

Oponentský posudek
disertační práce Ing. arch. Lukáše Svobody
PROMĚNY ARCHITEKTONICKÉHO PROSTORU 20. STOLETÍ
ELEMENTÁRNÍ GEOMETRICKÉ KONCEPCE
TVORBY MODERNÍHO ARCHITEKTONICKÉHO PROSTORU
Fakulta architektury Vysokého učení technického v Brně
Brno 2011

První požadavek na obsah posudku lze zodpovědět jednoznačně: prostor v architektuře je a bude jedním z neaktuálnějších témat. Nutno dodat, že i nejsložitějších, takže je otázkou, zda toto téma zadávat či vypisovat pro absolventy fakulty architektury, kteří nejsou v teoretickém myšlení a psaní školeni. Na tuto skutečnost jsem už upozorňoval, když doktorand v rámci státní doktorské zkoušky obhajoval písemné pojednání. Nicméně Lukáš Svoboda neztratil odvahu a u tématu vytrval. Vyslouží si proto uznání od oponenta, jenž by i s ohledem na své dlouhodobější zkušenosti toto riziko nepodnikl.

Název doktorské disertace má dvě části. Ta první je sysifovskou snahou o přehled teorií o architektonickém prostoru. Doktorand více méně reprodukuje diskurs, který před deseti léty vyvolal Rostislav Švácha pojednáním *Architekti zaspali. Prostor jako konstrukt historiků umění, 1888-1914* v časopise *Umění* a jemuž oponoval v tomtéž časopise o tři roky později Jindřich Vybíral. Bylo by nad očekávání, kdyby se v tomto střetu názorů orientoval tak, aby zaujal vlastní stanovisko. Navíc zjistíme, že první část disertačního spisu má jen velmi volnou souvislost s druhou částí práce a demonstruje hluboce zakořeněnou tradici na brněnské fakultě, že jakékoli téma musí být předesláno historií „od Adama či od nejstarších počátků“, takže diplomové, disertační a habilitační i profesorské práce začínají v architektuře pravěkou chýší a v urbanismu koncepcemi Hippodama z Milétu. Během svého čtvrtstoletého působení na brněnské Fakultě architektury proti tomuto klíšé vytrvale bojují, zatím ale bezvýsledně.

V podkapitole o základních způsobech chápání prostoru autor píše o filozofickém, psychologickém, fyzikálním, matematickém a sociálním prostoru, přičemž všechny tyto poznatky podle něho syntetizuje architektonický prostor. Následuje kapitola o zobrazení architektonického prostoru, kde poukazuje na to, že architektura je oproti jiným formám umění handicapována. Za historický přístup k zobrazení architektonického prostoru si vybral podle mého soudu nejnevhodnější příklady, a to Bruna Zeviho a Luigi Morettiho. Zeviho půdorysná schémata vůbec nevystihují zásadní rozdíl mezi Bramanteho (nikoli Bonaniho!) a Michelangelovou koncepcí, Morettiho odlišky vybraných prostorů se jeví jako nonsens. Pouhý půdorys například jezuitského kostela sv. Salvátora na Starém Městě pražském stačí k poznání, že jde o zásadně jiný prostor než u benediktinského klášterního kostela sv. Markéty v Praze-Břevnově. S ohledem na to nejsou pro poučeného historika umění současné možnosti zobrazení prostoru rozhodující, zatímco Svoboda jim věnuje samostatnou subkapitolu, aby nakonec dospěl k Peteru Zumthorovi, podle něhož příliš věrná prezentace prostoru neslouží k dobru věci. Úsměvně působí disertantovo konstatování, že čas je z hlediska vnímání prostoru zcela zásadní veličinou, což prý si uvědomoval například už Theo van Doesburg v roce 1924! Svoboda patrně neví o prostorovém baldachýnu radikálně barokních sakrálních staveb s pronikovou klenební zónou, nakoso postavenými pilíři, s příkláněnými a odkláněnými klenebními pasy a úseky kladí, které se s pohybem diváka, který se přirozeně děje v čase, tvarově proměňují či restrukturují. Stejně tak překvapuje převzaté Morettiho označení prostoru Ludwiga Miese van der Rohe za projev únavy duchem, zatímco armáda ostatních interpretů je opačného názoru. Těchto několik poznámek dostatečně prokazuje, jak je problematika architektonického prostoru složitá a pro méně zkušeného badatele ošidná.

V druhé polovině disertační práce předkládá doktorand svou koncepci podílu geometrie při koncipování architektury. Na straně 39 se čtenář zarazí u sdělení, že Müllerova vila od Adolfa Loose je v podstatě formou trojrozměrného dekorativismu a že obdobou je kontra-konstrukce skupiny De Stijl! Protože se doktorand neobtěžuje konkrétními citacemi u textu a protože oponent nemá po ruce práce, které jsou uváděny na zadání disertační práce, nelze posoudit, nakolik je jeho koncepce „originální“. Parcelace prostorových řešení na průhled, průchod, propojení, návaznost/kontinuitu, průnik, vzájemnost atd. působí jako sofistikovaná prezentace elementárních principů, které podle našeho soudu nemohou vést samovolně ke vzniku výjimečného architektonického díla. Značné zjednodušení představuje také dělení architektury na racionální a organickou, přičemž u druhé skupiny pracuje Svoboda s kategoriemi křivka, linie, trasa apod. Co však oponent zásadně postrádá, je architektura, jejíž „forma a obsah“ byly vysloveně odvozeny z geometrické osnovy: namátkou Santiniho svatojánský kostel ve Žďáru nad Sázavou, průčelí Le Corbusierovy vily v Garches nebo Kranzovy kavárny Era.

Disertační práci Lukáše Svobody doporučuji i přes shora uvedené připomínky k obhajobě v naději, že z odborné rozpravy vzejdou užitečné glosy k této klíčové problematice.

Prof. PhDr. Jan Sedlák, CSc.
Fakulta výtvarných umění
Vysokého učení technického v Brně

V Brně dne 5. června 2012